

ELŐTERJESZTÉS
A KULTURÁLIS ÉS OKTATÁSI BIZOTTSÁG
(mint Települési Értéktár Bizottság)
2015. NOVEMBERI RENDES ÜLÉSÉRE

CÍM: Előterjesztés a Települési Értéktárba érkezett javaslatok elbírálásáról

Ügyiratszám: 64123/2015.

Előterjesztő iroda: Humánszolgáltatási Osztály

Előterjesztő: Sass László bizottsági elnök

**Törvényességi
bemutatva:** véleményezésre 2015. november 12. *Rudolf*

A bizottsági ülésre meghívottak: Dr. habil Tóth Imre igazgató, Soproni Múzeum
Horváth Csaba könyvtárigazgató, Széchenyi István
Városi Könyvtár

Előadó: Németh Gergely főépítész
Dr. Németh Ádám osztályvezető

Tisztelt Kulturális és Oktatási Bizottság! Tisztelt Települési Értéktár Bizottság!

Sopron városában a tavalyi év folyamán megalakult a Települési Értéktár Bizottság. A Bizottság tagjait települési értéktári bizottsági minőségükben a Kulturális és Oktatási Bizottság tagjai alkotják.

A Bizottság munkájába külső szakértőket, intézményi vezetőket vonhat be, különösen múzeumi, közművelődési szakembereket, intézményvezetőket.

A tagok tevékenységüket társadalmi megbízatásként, díjazás nélkül látják el.

A Bizottság feladat – és hatáskörét a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, valamint a magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013. (IV.16.) Korm. rendelet tartalmazza.

Feladata többek között:

- a települési értékek megőrzéséről és szélesebb körben történő megismertetéséről való gondoskodás (pl. évente a gyűjtemény közzététele a helyi sajtó vagy az önkormányzati honlap útján, stb.)
- a helyi települési értékek körének meghatározása, szükség szerint módosítása, a Települési Helyi Értékek Gyűjteményének összeállítása,
- Hungarikumok Gyűjteményébe való felvételre való javaslattevél

Települési érték épített érték, szellemi örökség, gasztronómiai különlegesség éppúgy lehet, mint egy helyi közösség, művészeti csoport például.

Kérem a Tisztelt Bizottságot, hogy az alábbi határozati javaslatokat fogadja el. A Bizottság a döntéseket az SZMSZ 54. § (1) bekezdése szerint *nyílt szavazás* útján hozza meg. Az SZMSZ 53. § (1) bekezdése alapján a határozatok elfogadásához *egyszerű többség* szükséges.

Határozati javaslatok:

I.

A Kulturális és Oktatási Bizottság a „Selmeci diákhagyományok” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke
Határidő: azonnal

II.

A Kulturális és Oktatási Bizottság „A soproni hűség-gondolat” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke

Határidő: azonnal

III.

A Kulturális és Oktatási Bizottság „A Ponzichter (gazdapolgár) hagyományok-gazdapolgárnegyed Sopronban” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke

Határidő: azonnal

IV.

A Kulturális és Oktatási Bizottság a „Historikus magángyűjtemények gyűjtemények Sopronban. A Storno- és Zetl-Langer gyűjtemények” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke

Határidő: azonnal

V.

A Kulturális és Oktatási Bizottság „A legrégebb ismert virágének” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke

Határidő: azonnal

VI.

A Kulturális és Oktatási Bizottság a „Páneurópai Piknik” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke

Határidő: azonnal

VII.

A Kulturális és Oktatási Bizottság „A soproni Tűztorony” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke
Határidő: azonnal

VIII.

A Kulturális és Oktatási Bizottság a “Flora Semproniensis” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke
Határidő: azonnal

IX.

A Kulturális és Oktatási Bizottság „Sopron zsidó imaházai” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke
Határidő: azonnal

X.

A Kulturális és Oktatási Bizottság „Sarkady Sándor (1935-2014) életműve” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke
Határidő: azonnal

XI.

A Kulturális és Oktatási Bizottság „Sopron történelmi belvárosa” helyi értéktárba történő felvételét

- A) támogatja
- B) nem támogatja

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke

Határidő: azonnal

XII.

A Kulturális és Oktatási Bizottság az alábbi települési értékek megyei értéktárba történő felvételét javasolja:

JAVASOLT ÉRTÉK	JAVASLATTEVŐ
Selmeci diákhyagományok	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
A soproni hűség-gondolat	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
Ponzichter (gazdapolgár) hagyományok – gazdapolgárnegyed Sopronban	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
Historikus magángyűjtemények gyűjtemények Sopronban. A Storno- és Zetfl-Langer gyűjtemények	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
A legrégibb ismert virágének	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
Páneurópai Piknik	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
A soproni Tűztorony	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
“Flora Semproniensis”	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
Sopron zsidó imaházai	Horváth Csaba, könyvtárigazgató
Sarkady Sándor (1935-2014) életműve	Horváth Csaba, könyvtárigazgató
Sopron történelmi belvárosa	Takács Zoltán (Győr)

Felelős: Sass László, a Kulturális és Oktatási Bizottság elnöke

Határidő: azonnal

Sopron, 2015. november

Sass László
KOB (TÉB) elnöke

Melléklet: összesítő táblázat és leírás

Red

**ÉRTÉKTÁRBA BEÉRKEZETT JAVASLATOK
(ÖSSZESÍTŐ)**

JAVASOLT ÉRTÉK	JAVASLATTEVŐ
Selmeci diákhagyományok	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
A soproni hűség-gondolat	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
Ponzichter (gazdapolgár) hagyományok – gazdapolgárnegyed Sopronban	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
Historikus magángyűjtemények gyűjtemények Sopronban. A Storno- és Zettl-Langer gyűjtemények	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
A legrégebb ismert virágének	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
Páneurópai Piknik	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
A soproni Tűztorony	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
“Flora Semproniensis”	Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató
Sopron zsidó imaházai	Széchenyi István Városi Könyvtár, Horváth Csaba, könyvtárigazgató
Sarkady Sándor (1935-2014) életműve	Széchenyi István Városi Könyvtár, Horváth Csaba, könyvtárigazgató
Sopron történelmi belvárosa	Takács Zoltán (Győr)

Szöveges összefoglaló a javaslatokról:

1. Selmeci diákhagyományok

(Javaslattevő: Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató)

A selmeci diákhagyományok eredete a Selmecebányán 1735-ben alapított Bányászati Tanintézet, később Bányászati és Erdészeti Akadémia hallgatóihoz és hallgatói önszerveződéseikhez kötődik. A III. Károly által 1735-ben alapított Bányatisztképző Iskola, melyet Mária Terézia 1762-ben akadémiai rangra emelt. 1919-ben, miután Selmecebánya a megalakuló Csehszlovákiához került, a főiskola Sopronba települt át. Az intézmény híres a diákhagyományairól, melyek eredete a középkorban alapított egyetemek diákéletéhez köthető, és bennük a céhek szokásainak egy része is fellelhető. Ezek azon a fontos elven alapulnak, hogy az idősebbnek jár a nagyobb tisztelet. A hagyományokat az önként szerveződött diákcsoportok ápolják, melyekből 1899-ben egységes ifjúsági szervezet, Ifjúsági Kör alakult.

A hagyományok az intézmény Sopronba költözése után is fennmaradtak, sőt további helyi elemekkel bővültek, és a mai napig élnek a soproni (és a miskolci) egyetemi hallgatók körében. A hagyományok része többek között az egyenruha-viselet, a napjainkban is szigorú szabályok szerint szerveződő diáktársaságok működése, a társaságok által rendezett, meghatározott ceremóniák szerint zajló szakestélyek, a daloskönyvekben összegyűjtött diáknóták, valamint a nótázás, a valétálás (búcsúzás) szokása, mely utóbbihoz a Szalamander (fáklyás felvonulás a városban) és a valétabál eseményei tartoznak. A külsőségeken túl azonban sokkal fontosabb az a belső tartalom, amit „selmeci szellemnek” nevezünk, és amelynek legfőbb jellemzői a vidámság, a barátság, a közösségtudat, a hivatásszeretet, és a hazaszeretet. Ez a szellemiség most is példaértékű lehet mindenki számára a mai modern, értékválsággal küszködő, elidegenedett világunkban. A selmeci diákhagyományok a régi, pozitív minták felelevenítése és továbbörökítése révén az oktatási intézményhez való erősebb kötődést is erősítik, és bensőséges kapcsolatot teremtenek a felsőbb évesek és fiatalabb társaik között.

2. A soproni hűség-gondolat

(Javaslattevő: Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató)

A soproni mitográfia meghatározó eleme a XX. században virulensé vált, de mélyen a történelmi múltban gyökerező hűségmítosz. 1277-ben IV. László a II. Ottokar cseh királlyal folytatott háborújában tanúsított hűségükért cserébe a város polgárainak szabad királyi városi kiváltságot adományozott. Az adományozás köré szövődött történet szerint a soproniak annak ellenére nyitották meg kapuikat a magyar uralkodó előtt, hogy Ottokar az előkelő polgárok gyermekeit túszként fogva tartotta. Hasonló hűség-motívum figyelhető meg az I. Ulászló és V. László, illetve anyja, Erzsébet és gyámja, Habsburg Frigyes kiváltságlevelében is. Amint az köztudomású, a középkori várossá válás olyan hosszan tartó, gazdasági, politikai és szociológiai folyamatok eredménye volt, melyet sem egyetlen dátumhoz, sem egy historikus legendához nem lehet kötni. Az egykorú oklevelekből azonban hűség és kiváltság (illetve adomány) összekapcsolódását olvashatjuk ki, s ugyanennek lehetünk tanúi, ha a kérdést helyi köztudat oldaláról fürkésszük. Történelmi szempontból a hűség-eszme – bár kétségkívül összefügg a városkiváltsággal – inkább annak „címkejeként” írható le. Ugyanezen gondolati vonulat jelent meg és teljesedett ki 1922-ben, a soproni és Sopron környékén rendezett népszavazást követően is, amikor a város a kormánytól megkapta a „Leghűségesebb város”, azaz „Civitas Fidelissima”

címet. Az adományozás nyomán kialakult civitas fidelissima-mítosz a közösségi összetartozás fontos faktora lett a városban. A gondolat a komoly hagyományokkal rendelkező lokális identitás megerősítéseként is szolgált, de a népszavazási „helyállás” a korabeli magyar társadalomban nagy elismertségnek örvendett. Olyannyira, hogy Civitas Fidelissima felkeresése egyfajta hazafias kötelességnek is számított a korabeli Magyarországon. A második világháború után a civitas fidelissima-gondolatot — nacionalista kisugárzása miatt — a hatalom nem támogatta, de a rendszerváltás után a helyi és az országos politika is újra “felfedezte” azt. A 244/2001-es kormányrendelet az 1921. évi soproni népszavazás emlékére a nemzethez és a hazához való hűségről tanúságot tevő polgárok előtt fejet hajtva december 14-ét a hűség napjává nyilvánította.

3. Ponzichter (gazdapolgár) hagyományok – gazdapolgárnegyed Sopronban

(Javaslattevő: Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató)

Sopron város szőlőtermelő lakossága a század végére kezdte el megkülönböztetésül a "Wirtschaftsbürger" titulust használni, akkor, amikor a 18. század folyamán a jelentős betelepülések hatására megkétszereződött a város lakossága. A szőlőműves réteg mind társadalmilag, mind gazdaságilag tagolt volt. Az előre jutott, megerősödött és ezáltal öntudatosabb rétegek igyekeztek magukat az alacsonyabb rétegektől elhatárolni, így a szőlőtermelőből először Wirtschaftsmann, majd bürgerlicher Wirtschaftsmann, végül pedig Wirtschaftsbürger lett.

A 19. század elejére kialakult a polgárjoggal, és vagyonnal, elsősorban ingatlanokkal rendelkező szőlőműves réteg: a gazdapolgárság. A megnevezés a teljes 19. század során használatos volt, így a dualizmuskori hagyatéki leltárak is megkülönböztetik az őstermelők között a gazdapolgárokat és a szőlősöket. A ponzichter elnevezés kötődik ehhez a réteghez, de nem egyenlő vele. Ha csak a szó értelmét nézzük, akkor olyan németajkú szőlőművesekről van szó, akik a szőlőskertekben a sorok között babot termeltek. A bab, ugyanis nem árnyékolta be a szőlőt, a szüretet sem zavarta és egy szintén nem elhanyagolható szempont: az így megtermelt bab után nem kellett semmilyen adót fizetni. Bár az ilyen fajta babtermelés az ország más vidékein is előfordult - például a somogyi német falvakban - ez mégis csak a soproni borvidék egyik jellegzetessége. Vagyis ez a kategória nem társadalmi, vagy vagyoni alapú, hanem egy - a szőlőművelést kiegészítő-tevékenység alapján kategorizál. A soproni ponzichterek a soproni északnyugati városrész (gazdapolgárnegyed) arculatának kialakulásában, hangulatának megteremtésében döntő szerepet játszottak. Sajátos életmódjuk, építkezési és egyéb szokásaik, étkeik alapján (nem beszélve borukról) jellegzetes, és a város határain túl is ismert csoportot alkotnak. Javasoljuk felvenni a helyi és megyei értéktárba.

4. Historikus magángyűjtemények gyűjtemények Sopronban. A Storno- és Zettl-Langer gyűjtemények

(Javaslattevő: Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató)

Sopron szabad királyi városban a műgyűjtés, elsősorban régészeti emlékek és könyvek gyűjtése több évszázados múltra tekint vissza. A 19. század folyamán a haladó szellemű, múltjuk és a művészetek iránt fogékony polgárok már tudatosan is létrehoztak kisebb-nagyobb magángyűjteményeket. Fennmaradt és ma is látogatható Sopronban két historizáló gyűjteményes

lakás, melyet két, a város életében meghatározó szerepet játszó gazdag polgárcsalád alapított a 19. század második felében.

A Storno család legismertebb tagja, id. Storno Ferenc (1821-1907) a Bach korszak idején kezdett gyűjteni. Tanult szakmáját tekintve kéményseprő mester volt, de művészi ambícióit nem feladva, tehetsége és szorgalma által országosan is elismert festő, restaurátor és műemlékvédő szakemberré vált. Fő téri házuk 2. emeletén alakították ki gyűjteményes lakásukat az 1870-es években. Nemcsak elsőrangú művészi alkotások megszerzésére törekedtek, hanem régiség értékkel bíró kézműves, céhes emlékeket, használati eszközöket gyűjtöttek, melyek egy részét lakásuk használati és díszítő kellékeivé alakították. Tudatosan gyűjtötték be a kidobásra szánt darabokat, például mesterremek bútort, ládákat, templomi padokat és oszlopokat, porcelán-, fajansz és ónedényeket, középkori faragványokat és vasalatokat. A töredékeket a historizmus szellemében kiegészítették, átalakították; ugyanakkor saját maguk is készítettek gótikus és reneszánsz stílusú berendezési tárgyakat. A gyűjtést id. Storno Ferenc fiai, ifj. Storno Ferenc és Kálmán, majd a 20. században unokái is tovább folytatták.

A másik gyűjteményes lakás alapítója, a szeszfőzde és ecetgyáros Zettl József fia, Zettl Gusztáv volt. 1870-től Bécsben kereskedelmi gyakornok volt, a műegyetemen kémiát tanult, de művészi hajlamának engedve beiratkozott a bécsi akadémiára is. Művész mégsem lehetett belőle, mert édesapja utasítására haza kellett térnie, hogy átvegye az üzletet. De a festészet iránti rajongása végigkísérte életét, emellett a város legbőkezűbb mecénásává vált.

Ifj. Storno Ferenchez fűződő szoros barátsága közrejátszott abban, hogy ő is hasonlóképpen alakítsa ki belvárosi lakásukat. Mindketten nagy lelkesedéssel kapcsolódtak be a soproni ásatások munkájába, ahol minden épülő ház alapozásánál gazdag római leletekre lehetett bukkanni. Gyűjtöttek és vásároltak Sopron múlt századi polgárházaiból, melyek a biedermeier bútorok, antik képek, ónedények, porcelánok gazdag tárházai voltak.

A két világháborút mindkét gyűjtemény komolyabb károk nélkül átvészelt. A Storno-gyűjtemény már az 1920-as évektől látogatható volt és a gyűjtemény az államosítás után is a család birtokában maradhatott. 1980-ban Storno Gábor halála után a magyar állam megvásárolta a gyűjteményes lakást, ami 1987 óta a Soproni Múzeum üzemeltetésében látogatható a nagyközönség számára. A Zettl céget és a házakat azonban 1951-ben államosították, ennek ellenére szerencsére a család tagjai saját lakásukban maradhattak. A gyűjteményt, anyai nagyapja örökét, Dr. Langer Herbert (1907-2000) 1955-ben múzeumává alakította és a nagyközönség számára látogathatóvá tette. Azóta a család fogadja, tárlatvezetéssel kalauzolja a betérő vendégeket. 1998 óta a Zettl-Langer gyűjteményt a családtagok alapítványként működtetik. Az egyedülálló, és az elmúlt több mint egy évszázad viharait átvészelő gyűjteményes lakások mindenképpen érdemesek arra, hogy a megyei értéktár részei legyenek.

5. A legrégebbi ismert virágének

(Javaslattevő: Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató)

Az eddig ismert legrégebbi magyar virágének Sopronból származik. Sopron város jegyzője Gugelweit János jegyezte fel 1490 körül, s egy számadáskönyv papírborításán maradt fenn. Ez az írás a magyar nyelvű szerelmi költészetünk első emléke. Gugelweit János, a Soproni Virágének szerzője, igazolhatóan 1487 és 1495 között irányította a város hivatalos írásbeli igazgatását. Minden bizonnyal hozzá köthető a Gedenkbuch használatának megkezdése, és tőle származik a városi könyv hátsó borítójának belső oldalán olvasható latin tollpróba: „Amor vincit omnia”, azaz „a szerelem mindent legyőz”. A humanista ízlését ezen kívül is több helyütt

eláruló Gugelweitet 1492-ben a polgárság a belső tanács tagjává választotta a nótáriusi tisztség megtartása mellett.

“Virág, tudjad, túled el kell mennem,
És te éretted kell gyászba öltözniem”

Az első magyar virágének feltétlenül megérdemli, hogy a városi és megyei értékek közé bekerüljön.

6. Páneurópai Piknik

(Javaslattevő: Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató)

Az 1980-as évek második felére a Szovjetunió, az egykor világhatalomra törő birodalom nem volt képes lépést tartani a Nyugat technológiai fejlődésével, elmaradt a fegyverkezési versenyben, mely azonban így is a végsőkig igénybe vette az ország erőforrásait. Ilyen körülmények között Moszkva számára egyre nehezebbé vált a szatellit-csatlós államok megtartása. Ez utóbbi, valamint a periféria és félperiféria államait a 80-as évek végén elérő válság az államszocialista rendszerek igen gyors összeomlásához vezetett. Az átalakulás folyamata elvezetett az egykori szatellit államok függetlenné válásához. A kelet- és kelet-közép-európai országok közül Magyarország Lengyelországgal együtt mindvégig e változás élvonalában haladt. Az egymást erősítő események hirtelen felgyorsultak, és a néhány évvel korábban még elképzelhetetlen vívmányok eredményei különösképpen mutatkoztak 1989 nyarán, az osztrák-magyar határtérségben. Ez az esztendő méltán vonult be a csodák éve – annus mirabilis - néven a köztudatba.

A Német Demokratikus Köztársaság (NDK) változásokat dermedten figyelő vezetése 1989-re nemcsak önmaga politikájának, hanem – jellegzetes módon – saját túszként tartott állampolgárainak foglyává vált. A berlini kommunista vezetés tehetetlenül figyelte, hogy kelet-németek egyre nagyobb tömege menekül végleg a kilátástalanságból. Céljuk elsősorban a Német Szövetségi Köztársaságba történő áttelepülés volt. Számukra a legalkalmasabbnak az látszott, hogy Magyarországon keresztül hagyják hátuk mögött a szocialista rendszert. Reményeiket elsősorban az táplálta, hogy 1989. május 2-án megkezdődött a vasfüggöny lebontása az osztrák-magyar határon. A tény hatására szélteben hosszában terjedtek olyan téves információk, melyek szerint Ausztria és a szabad világ egy könnyed sétával elérhető a menekülők számára. Ez azonban nem ment ennyire egyszerűen. A magyar határőrizeti szervek továbbra is feltartóztatták a határsértőket, sőt bevezették a „mélységi” ellenőrzést, amellyel lehetséges menekülőket fordítottak vissza a tágabb határtérségből is. A nyár folyamán már komoly diplomáciai egyeztetések zajlottak a Magyarországon hatalmas számban összegyűlt keletnémet állampolgárok helyzetének rendezése érdekében, ám ezek a tárgyalások hosszú ideig nem vezettek eredményre. Ebben a helyzetben nyert különleges értelmet az a kezdeményezés, amely az akkori ellenzékétől származott, és az osztrák-magyar határt szemelte ki egy európai egységünnep színhelyéül. Ez az ünnep lett a debreceni fiatalok indítványára a soproni ellenzéki szervezetek által életre hívott Páneurópai Piknik. A piknik védnökeinek Pozsgay Imrét és Habsburg Ottót kérték fel. Az 1989. augusztus 19-én 15.00 órára tervezett hivatalos programkezdés előtt az eseményt hírül vett NDK-s menekültek jelentek meg a helyszínen, majd több hullámban áttörtek a határon. A feletteseik által magukra hagyott és „szabadságra ítélt” magyar határőrök nem akadályozták meg a szökést, amely így a német egyesülés első igazán

látványos akciójává vált. A határáttörés, az NDK-s menekültek „exodusa” elvezetett a kelet-német diktatúra fellazításán keresztül a német újraegyesítéshez, ez pedig Európa újraegyesülését is jelentette. Kohl kancellár ezt a következőképpen köszönte meg: „A falból Magyarország verte ki az első követ.”

A hidegháború és a kétpólusú világrend kezdetét sokan Winston Churchill híressé vált fultoni beszédének elhangzásához kötik. A volt brit miniszterelnök akkoriban arról beszélt, hogy a Balti-tenger mentén fekvő Stettintől az adriai Triesztig vasfüggöny ereszkedett Európára. A valóságban persze nem lehet a hidegháborút egyetlen beszédhez, egyetlen elhangzott mondatához kötni, ám a Churchill-féle kijelentés metaforikus értelemmel bírt, és szimbolikusan korszakhatárt húzott Európa és a világ történelmében. Amennyiben ezt elfogadjuk, úgy azt is leszögezhetjük: a Páneurópai Piknik is korszakhatárt jelöl. A „vasfüggöny” áttörésével nem csupán a jelenlévő több száz magyar, német és osztrák résztvevő, hanem egész Európa, sőt a világ vett szimbolikusan búcsút a kettéosztottságtól és a sztálini, illetve poszt sztálini típusú diktatúrák regnálásától.

A Páneurópai Piknik eseménye nemzetközi és hazai jelentősége miatt megyei, nemzeti érték, emlékének ápolása közös ügyünk.

7. A soproni Tűztorony

(Javaslattevő: Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató)

A Tűztorony kezdeti története a római korig nyúlik vissza, hiszen már a 4. században városfallal vették körbe Scarbantiát. A falat 30 bástya erősítette, s a városba való bejutást az északi és déli kaputornyok biztosították.

A Római Birodalom bukása és a népvándorlás zűrzavaros évei után, 907 környékén érkeztek meg a magyarok, így Scarbantiából rövid időn belül Suprun lett, a várispánság központja. A régi falak helyére új falakat, kapukat építettek. A városba vezető Előkaput néhány méterre a római elődje mellé építették fel. A Várostorony első írásos említése 1409-ből való, de tudjuk, hogy az alsó szögletes részét már a 13. században elkészítették; tövében pedig pincebörtönt alakítottak ki. A Várostorony legfőbb feladata természetesen a védelmi funkció betöltése volt. A kapuórság mellett a város toronyőrökét, majd 1527 után toronyzenészeket is alkalmazott. Legfőbb feladatuk a kürtjelzés volt a város tanácsosai felé, amit háromnál több lovas esetén meg kellett tenniük, de jelezniük kellett, ha előkelő vendég érkezett a városba. A gyakori tüzesetek miatt harangkondítással jelezték a tűz észlelését, irányát pedig zászlókkal, lámpásokkal jelezték napszaknak megfelelően.

Sopron, Lackner Kristóf (1571-1631) vezetése alatt élte virágkorát, a Várostorony kecsesebb lett, toronysisakot és órát is szereltek rá. Védelmi funkciói mellett megjelent a reprezentatív és szimbólum mivolta. Több festmény ekkor került a torony alatti kapura. Megjelent az Okosság és Bölcsesség megszemélyesített figurája, de egy egyiptomi sas embléma is felkerült az Előkapura, ami a felsőbbtség iránti tiszteletet szimbolizálta.

A 18. Században a torony és az Előkapu elvesztette védelmi funkcióját, a városkapu helyett utcát alakítottak ki a torony előtt. A 18. század második harmadában a sorozatos földrengések miatt renoválni kellett a tornyot, ekkor helyeztek el a sasos címerben először időkapszulát. 1882-ben telefonkapcsolatot hoztak létre a torony és a városházán lévő rendőrszoba között, valamint a toronyőrök elvesztették egyik funkciójukat, nevezetesen, hogy negyedóránként kürtszóval jelezzék az idő múlását. A torony ismételt renoválására 1899-ben volt szükség, mivel a torony szomszédságában lévő régi városháza lebontásakor nagyobb károk keletkeztek benne. Az épület biztonságának érdekében a torony alatti átjáró nagy részét befalazták és csak egy keskeny

gyalogos átjárót hagytak meg. Az első világháború utáni párizs környéki békerendszer értelmében Sopron Ausztriához került volna, azonban a győztes hatalmak úgy döntöttek a velencei tárgyalások alatt, hogy Sopron és a környékbeli nyolc falu lakói népszavazáson dönthetik el hovatarozásukat. Az eredmény ismeretében a nemzetgyűlés 1922-ben a város címerét kiegészítette a „civitas fidelissima” jellegével, valamint emlékművet állítottak a népszavazás tiszteletére. A Hűségkapu szoborcsoport a Tűztorony gyalogátjárója fölött kapott helyet, méltó szimbólumként és mementóként az utókor számára.

A Tűztoronyról, vagy annak jól ismert sziluettjéről minden magyarnak a leghűségesebb város, Sopron jut az eszébe, de a megyéről szóló valemennyi ismertetőben, kiadványban, filmben stb. helye van. A Tűztorony valójában szimbólum, de nem csupán a ma emberének, szimbólum volt már megépítésekor, újjáépítésekor is. Ugyan Sopron csupán 1922-ben kapta meg hivatalosan a „civitas fidelissima” rangot, a város történelme során mindig hű volt a koronához, az uralkodóhoz, az uralmon lévő dinasztiához. A Tűztorony- vagy eredeti nevén Várostorony-jelképe a hűségnek, de a polgári önrendelkezésnek és a megújulni tudás képességének is.

8. „Flora Semproniensis”

(Javaslattevő: Soproni Múzeum, Dr. habil Tóth Imre igazgató)

A Soproni Múzeum könyvtárának egyik legfontosabb dokumentuma egy kisméretű régi nyomtatvány, amely az első hazai tudományos igényű botanikai leírás, a Flora Semproniensis.

A latin nyelven íródott botanikai kézirat Sopron és környékének virágos növényeit, növényvilágát mutatja be. Szerzői Loew Károly Frigyes botanikus, orvos és Deccard Kristóf János, aki teológiát és bölcsészetet hallgatott Wittenbergben majd hazatérte után közel három évtizeden át irányította a Soproni Liceumot.

Ennek az első magyarországi helyi flóraműnek egy kéziratosa eredeti, és egy kéziratosa másolati példánya ismeretes. Az eredeti kézirat 560 számozatlan oldalt tartalmaz, amelyeken 1098 növényfaj részletes leírása szerepel. A keménytáblás kötésbe foglalt mű a Soproni Múzeum Könyvtárának régi nyomtatványai között található. A kézirat Töpler Kálmán soproni polgármester jóvoltából a város múzeumába került, a gyarapodási bejegyzés szerint 1909. május 6-án. Csatkai Endre művészettörténész, egykori múzeumigazgató meg is emlékezett erről 1933-ban.

A másolat Deccard Kristóf János fiától, Deccard János Vilmostól (1722–1778) származik, aki apja művét folytatva, főleg újabb botanikai és orvosi megjegyzésekkel egészítette azt ki. A szürkés-kék lemezpapírba foglalt másolat – a két „kötet” összesen 960 oldalt számlál -, az egykori ev. líceum, ma Berzsényi Dániel Gimnázium műemlékkönyvtárában található.

A kézirat címlapja piros színű keretdíszítéssel a következőt jegyzi: „Flora Semproniensis ordine alphabetico proposita”, azaz az enumeráció ábécé sorrendben írja le a helyi növényfajokat. A két év alatt összeírt és rendszerezett mű 1740-re készült el, ám Loew és Deccard munkáját sok éves kutatás, adatfeljegyzés és feldolgozás előzte meg. Sok helyen német nyelvű helyneveket, kifejezéseket és szövegrészeket is olvashatunk, magyarul csak néhány növény nevét tüntették fel a széljegyzeteken.

Az egyes növényleírások nagyon alaposak, feltüntetik a növény általános jellemzőit, sokszor a virágzási idejét, néhány helyen pedig felhasználásukat gazdasági területeken, valamint egy-egy helyen klasszikus irodalmi idézetek is kapcsolódnak a leírásokhoz. A korabeli „növénytárházban” a szerzők több, új növényalfajt is meghatároztak, amelyeket csak később igazolt a botanikus szakma.

A ciklámen /*Cyclamen europaeum*/ köztudottan a Soproni hegység jellegzetes virága, tanösvényeket, sőt utazási irodát is elneveztek róla. A ciklámenről született tudományos tanulmányok egyikében, a Jávorka Sándor-Csapody Vera féle Erdő mező virágaiban a következő leírást olvashatjuk róla: „virágja bíborpiros, illatos, főleg nyugaton, árnyasabb erdőkben”. Ez az idézet pontosan megfelel a Szárhalmi erdőnek, ahol Loew és Deccard a gyűjtésük nagy részét végezte és ahol a tudós szerzőpáros a ciklámen mellett többek között tavaszi héricset /*Adonis vernalis*/, nagy ezerjófűvet /*Dictamnus albus*/, gombos varjúkőrmőt /*Phyteuma orbiculare*/ is meghatározott. Érdekes azonban, hogy a kötet szerzői az akkori belváros körüli növényzetet is megfigyelték és leírták: vizsgálták a növényeket a várakban, az Újteleki-, Szent Mihály-, Balfi-, Bécsi- utcákban és a Hátsókapunál is.

A botanikai kötetben a szellőrózsa kapcsán feljegyezték, hogy a boglárkafélékhez tartozó erdei szellőrózsának /*Anemone sylvestris*/ több színárnyalata is megtalálható a környéken (pl. a Pihenőkeresztnél): a fehér mellett halvány rózsaszín példányokat is szemrevételeztek. A kéziratban néhány virágos képecske is helyet kapott: a turbánliliomot, a tulipánokat és a bársonyvirágot valószínűleg az egyik szerző rajzolhatta.

A szerzők terve egy, az egész országot átfogó botanikai könyvsorozat az első kötet után abbamaradt, de a soproni flóra leírása megmaradt az utókornak, melyet a Soproni Múzeum könyvtára őriz.

9. Sopron zsidó imaházai

(Javaslattevő: Horváth Csaba, könyvtárigazgató)

„Milyen szépek a te sátoraid, óh Jákób! A te hajlékaid, óh, Izráel!”¹

Indoklás:

A soproni zsidóság a 13. századtól városunk lakosságának integráns része. Az első világháborúban 356 soproni zsidó harcolt, 34-en haltak hősi halált. Az izraelitáknak jelentős szerepe volt a soproni kereskedelem és gyáripár kiépülésében.

Sopron történetének talán legdicsebb eseménye az 1921. december 14-i népszavazás, melynek következtében a város magyar maradt, s amelyért az 1922. évi XXIX. törvénycikkben a *civitas fidelissima*, a „leghűségesebb város” címet kapta a hálás nemzetől.

Sopronyi-Thurner Mihály polgármester a magyarság mellett kiálló izraeliták ortodox gyülekezetének nagygyűlésén személyesen köszönte meg a soproni zsidóság szolgálatát, amelyet a magyar hazának tett. Idézzük az ortodox hitközség nyilatkozatát: „*A soproni ortodox izraelita hitközség nagygyűlése egyhangú lelkesedéssel és hazafias örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy a soproni népszavazás előtt a magyar hazához való hűséges ragaszkodásának kifejezést adjon, amiről a nagyméltóságú m. kir. miniszterelnök urat táviratilag hódolatteljesen értesíti.*”

A soproni zsidóság kiemelkedő személyiségei voltak: Dr. Pollák Miksa főrabbi, történettudós, Pap Károly író, Füredi Oszkár építész, Csatkai Endre művészettörténész, múzeumigazgató.

Dr. Pollák Miksa (1868. Beled – 1944. Auschwitz) rabbi, irodalomtörténész, történész.

Egyetemi tanulmányait 1883 és 1893 között az Országos Rabbiképző Intézetben és a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végezte. 1892-ben szerzett a budapesti tudományegyetemen bölcsészdoktori címet. 1894-ben avatták rabbivá. 1894-től 1944-ig a soproni hitközség főrabbija volt. Jelentős volt történelmi és irodalomtörténeti munkássága. 1944. júliusában Auschwitzba deportálták.

¹ A papréti ortodox zsinagóga bejárat feletti szöveg Mózes IV. könyvéből

Rud

Füredi Oszkár (1890. Sopron -1978. Sopron) építész.

Bauhaushoz kötődő stílusban alkotott, nevéhez számos jellegzetes soproni épület fűződik. Ilyenek az 1920-as években készült ipari épületek, munkásotthonok, köztük a ma már műemlék selyemgyári munkáslakások (Csengery utcai 125.) Több brennbergbányai épületet is tervezett, mint a római katolikus templomot és haranglábat. Az 1930-as években számos villa és lakóház (pl. a Bettelheim-ház a Mikovinyi úton) terveit készítette. A Lővér uszoda 1934-es modernizálása és kibővítése Brüsszelben egy nemzetközi építészeit kiállításon dicséretben részesült. Részt vett a II. világháború utáni helyreállítási munkálatokban, az Orsolya téri Lábasház rekonstrukcióját ő végezte. Sopronon kívül a horvátországi Abbáziában panziót, Bécsben villát épített és számos tervpályázaton szerzett díjakat. 1978. január 21-én hunyt el. Nevét a Torna utcából nyíló sétány őrzi.

Csatkai Endre (1896. Darufalva -1970. Sopron) Kossuth-díjas művészettörténész, író, zenetörténész, múzeumigazgató, szakíró.

Sopron és környéke, valamint Kismarton műemlékeivel, zenei és kulturális életével foglalkozott, számos könyve, tanulmánya jelent meg e tárgykörökből. Már 1937-től a Soproni Szemle szerkesztőbizottságának tagja volt. 1945 után a Soproni Múzeum élére került, amely már 1947. nyarán megnyithatta kapuit a látogatók előtt. Korábbi tudományos eredményei alapján kapott megbízást a Sopron és környéke műemlékei című topográfia megírására, amely munkáért 1954-ben Dercsényi Dezsővel megosztott Kossuth-díjban részesült.

Az 1955-ben újrainduló Soproni Szemle feltámasztásában is múlhatatlan érdemei voltak, nem is beszélve arról, hogy a 150 fős szerkesztőgárda zöme az ő nevelői munkájának eredményeképpen lett a folyóirat munkatársa. Bár 1963-ban nyugdíjba vonult, 1970-es haláláig a lap főszerkesztője maradt. 1975-ben Sopron díszpolgárai közé választotta.

Pap Károly (1897. Sopron – 1945. Buchenwald vagy Bergen-Belsen) író, dr. Pollák Miksa főrabbi fia.

Váratlan és társtalan jelenség a korabeli irodalomban. Tünetmenyszerű föllépését Móricz Zsigmond megdöbben szavai jellemezhetik a leginkább: "Rám divinációszerű hatása volt. Úgy ittam, mint élő forrást, amely amint feltör, sarat, követ, dágványt robbant ki, aztán elúszik s megtisztul és partjain már gyönyörűséges rétek s virágos berkek, nagyszerű tájak s élő és tűzzel táplált emberi szörnyek látszanak." Mélyen foglalkoztatta a zsidóság helyzete és szerepe az emberi társadalomban. Vállalta és fennen hirdette zsidóságát, de művészetére még csak árnyéka sem vetődik a cionizmusnak. Szívósan kutatta e réteg sajtószertű hagyományait, belső karakterét és hitéleti konfliktusait; művészetének tárgyát talán igen, lényegét azonban semmiképpen sem e specifikum jellemzi.

Idealista világszemléletű művész, ezért elsősorban a végső erkölcsi kérdések foglalkoztatják. Idealista forradalmár; ez a paradoxon jellemezheti leginkább Pap Károlyt. Ez a sajátos meggyőződés ihleti élete legnagyobb, befejezetlenül maradt vállalkozását: a Krisztus-regény megírását. A hat novellából álló *Megszabadítottál a haláltól* (1932) című ciklus és más bibliai tárgyú történetei a Krisztus-téma különböző oldalról való megközelítései; a *Nyolcadik stáció* (1933) című regényében a feladat hallatlan művészi nehézségeit fejezi ki az allegorikus cselekmény: egy festő küzdelme a Jézus-portréval. Novelláinak másik köre és az *Azarel* (1937) című regénye közvetlenül a jelen társadalmát ábrázolja, bevallottan és hangsúlyozottan önéletrajzi ihletésű. E művekben mintha egy másik Pap Károlyt ismernénk meg. A kétkedőt, a vallatót, az emberi természet bestiális hajlamaitól elrettenőt.

Mint Radnóti Miklósé, az ő sorsa is tragikumában felemelő tanúság: az azonosság példája egy néppel, amelyből pedig ki akarták őket taszítani.

A holokausz városunk zsidóságát a szinte teljes megsemmisülés végzetébe sodorta.

1944. május közepén az 1801 főnyi zsidóságnak Sopronban is kijelölték a gettót. A cél az volt, hogy a főbb utcák zsidómentesek legyenek.

Magyarországról 1944. május 3-a és július 10-e között 147 vasúti szerelvényen 437.402 fő zsidót deportáltak, köztük 3385 sopronit és Sopron megyeit, felnőtt embert és gyermeket.

A Sopronból Auschwitzba deportált áldozatok száma 1640 fő. Nevüket az izraelita temetőben is megörökítették, az erre a célra épült, félig nyílt épületnek mártírfalán. Emléküket hirdeti a II. világháború áldozatainak szobrászati alkotása a Deák téren és az Új utcában, a 13. században emelt zsinagóga falán lévő tábla szövege:

„Életüket kioltotta a gyűlölet. Emléküket megőrzi a szeretet.”

A Sopronból indított transzport július 8-án érkezett meg Auschwitzba.

Az 1945-ben visszatért soproni zsidók pontos száma nem megállapítható. 1600-nál több áldozatot vesztek, a négyszáznál több, 16 éven aluli gyermekből (háromnegyede ortodox szülőké) és anyjukból egyikük sem került vissza. A zsidóság létszáma Sopronban 1946-ban 274 volt, majd a környékről való beköltözéssel a közösség némi növekedést mutatott. 1949-ben a dr. Hollós Richárd főorvos vezette neológ gyülekezetnek 284, a Léederer Sándor vezette ortodox közösségnek 124 tagja volt. Az 1950-es évek végére a létszám erősen megcsappant, az ortodox hitközség megszűnt.

Az üldöztetés és a meggyilkolt soproni zsidók emlékét a Tómalom utcai zsidó temetőben 1948 óta márványtáblákon nevek sora és külön emléktábla is őrzi. Itt van az ismeretlen munkaszolgálatosok ápolat tömegsírja is. A múzeumnak berendezett Új utcai zsinagóga udvarára 1987-ben került emléktábla, majd az utcán is avattak a gettó tragikus következményeire, az elhurcolásra emlékeztető táblát. 1992-ben a 400 főnyi zsidó munkaszolgálatos gyalogsági laktányában történt megmentését a Táncsics utcában emléktáblán örökítették meg. Az 1944-ben ártatlanul meggyilkolt zsidó polgárai emlékére 2004. júliusában a városi önkormányzat a Pap-réten bronz emlékművet állított.

Az *Elfeledett soproniak* kiállítás és kötet 2014-ben a holokausz áldozataira emlékezett. A Fegyvertár utca 5. sz. épület előtt botlatókövek jelzik dr. Pollák Miksa és Pap Károly egykori lakhelyét.

A soproni zsidó imaházaknak a város értéktárában való szerepeltetésével méltó emléket állíthatunk a városból korábban elűzött, illetve a holokausz idején deportált és meggyilkolt áldozatok emlékére, a városért oly sok áldozatot hozó izraelita polgároknak és az oly sok értékes szellemi teljesítményt felmutató tudós és művész képviselőiknek.

Bemutató:

A soproni zsidóság történetének máig fennmaradt emlékei a középkori és újkori zsinagógák. Az Új utcában található kettő kisebbet a középkorban emelték. Az Új utca 11. szám alatti zsinagóga egy család magánzsinagógája volt.

Az Új utcai **Ó-Zsinagógát** 1300 körül építették. Közép-Európában szinte egyedülálló, kora gótikus zsinagóga. Az akkori előírások szerint a zsinagóga nem állhatott az utca vonalában, ezért van előtte udvar. Az udvaron ítéleztek vitás ügyekben és itt kötöttek üzleteket a keresztényekkel. Megállapítható, hogy ez volt Közép-Európa egyik legjelentősebb, kora gótikus zsinagógája. Hasonló arányú teremzsinagóga nagyon sok volt a Rajnától keletre eső területen a középkorban, ezek nagy többsége azonban teljesen megsemmisült vagy csak ásatásokból ismert.

Az Ózsinagóga hármastagolása is megfelel a zsidó vallás törvényeinek: középpontjában ott a férfiszinagóga vagy tóraterelem. A férfiszinagóga keleti falába mélyed az Áron-fülke, ahol a tóratekerceket őrizték. Középpontjában emelkedik hatszögű alapon a tóraolvasó asztal.

A tóratereembe nők csak egyszer léphettek életük során: házasságkötésük alkalmával. Egyébként a külön bejárattal ellátott asszonyzinagógából, keskeny ablakréseken át követhették a férfiak termében zajló eseményeket.

A zsinagóga harmadik fontos része a rituális fürdő. Bár a mózesi törvények folyó vízben való alámerülést írtak elő, itt egy kút természetes vize töltötte be ezt a szerepet.

A zsinagóga a zsidók 1526-os kiűzése után elvesztette szerepét, elé lakóházat emeltek. Az 1960-as évek végén került sor az épület feltárására, műemléki helyreállítására. Különleges értéket jelent az Ó-Zsinagóga, hiszen Európa szerte csak három középkori zsinagóga ismert, ahol a hármastagolás eredeti formában maradt fenn. Ma múzeumként látogatható.

A **neológ zsinagógát** a Templom utcában Schámár János tervei alapján építették neoreneszánsz stílusban 1874-ben. Első és utolsó rabbija dr. Pollák Miksa (1868-1944) volt, aki történészként megírta a soproni zsidóság történetét. A zsinagóga épületét 1945-ben bombatalálat érte, ezért utóbbi maradványait lebontották.

A Papréti historizáló stílusú **ortodox zsinagógát** Schiller János tervei alapján 1890-91-ben építették fel. A tagolt tömegű épület palafedésű, kontyolt nyeregtetős főépületből és a lépcsőház-előcsarnok tömbből áll.

Az ingatlant 1986-ban a soproni TIT-nek ajándékozták, a kezelési jogot megyei szervezetüknek, azaz a győri Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Pannon Egyesületének adományozta. A társulat azonban nem hasznosította, és állaga már-már végzetesen leromlott. A műemlék jellegű épületet a soproni önkormányzat 2005-ben vásárolta meg. Felújítására, kulturális funkcióinak kialakítására közhasznú közalapítványt hozott létre a város (Soproni Zsinagógaért Közalapítvány). A tervek szerint a kortárs képzőművészeknek teremtettek volna itt lehetőséget a bemutatkozásra.

Hiába az erőfeszítések. A zsinagóga ma bedeszkázott ablakokkal, málladozó falakkal, kifosztva, üresen áll, ahogyan 1944. márciusában hagyták.

A jelenlegi önkormányzat szeretné elérni, hogy a zsinagóga felújítása a következő időszak egyik fontos feladata legyen. A 2014-től 2020-ig tartó pénzügyi ciklusban szeretnének uniós forrásokat találni a felújításra. Ennek érdekében 2014-ben ötletpályázatot írtak ki, amely sikerrel zárult, hét tervet fogadtak el.

10. Sarkady Sándor (1935-2014) életműve

(Javaslattevő: Horváth Csaba, könyvtárigazgató)

"Életfilozófiám alappillére volt, hogy ott, ahol élek, azoknak az embereknek a körében, ahol mindennapjaim telnek, ott le kell tenni valamit az asztalra, alkalmasint minél többet, mert különben csak tengünk-lengünk a világban."

Indoklás

2014. január 23-án a Soproni Városi Könyvtárban kötelességünknek éreztük, hogy a Magyar Kultúra Napja alkalmából életút kiállításal és beszélgetéssel emlékezzünk az alig több, mint egy hónapja, 2014. december 11-én elhunyt Sarkady Sándorra.

Szerettünk volna osztozni a család fájdalomában, és az első lépéseket is meg kívántuk tenni a szellemi hagyaték föltérképezésében, megőrzésének teendőiben. Ezért hívtuk meg a soproni

irodalom jeleseit: Rakovszky Zsuzsát, Kerék Imrét, Huszár Lászlót, Both Balázst, Sass Lászlót, (Bősze Balázs nagybetegen már csak a részvétüzenetét tudta elküldeni), és a város kulturális életének képviselőit. Megtisztelt bennünket jelenlétével – gyászát és emlékeit megosztva – az elhunyt költő fia, ifj. Sarkady Sándor. Kovács József László emlékező gondolatait levélben küldte el.

Sarkady Sándor költőként, irodalom- és kultúraszervezőként, pedagógusként és közéleti emberként rendkívül gazdag életművet tett le a város és a magyar irodalom asztalára. Berecz Dezsőről a Soproni szemlében írt tanulmányában olvasható mondata rá is vonatkozatható: „Mégérdemli, hogy a szülőváros ne feledje el példamutató szolgálatát.”

A következő összeállításban a januári rendezvény emlékező-méltató hozzászólásaiból idézünk:

Both Balázs költő: „*A Mester volt, akinek a lábához ülve tanulhattam. Antik versformákat, etikai hűséget, költői magatartást. Lelki, szellemi társ volt. Sok szép délelőttöt beszélgettünk át egy-egy csésze kávé mellett a „Képzőben”, ahol a Soproni Füzeteket szerkesztette. Beszélte ötvenhatról, Sopronba kerülése körülményeiről, vagy éppen a népi írókról. Mondatai szabályos kis esszékké formálódtak, élvezet volt hallgatni, tanulni tőle. Az élete valóban szolgálat volt, nem véletlenül választotta gyűjteményes kötetének címét. „Éltem, - mert éltem néha másnak”, Ady szavával.*”

Rakovszky Zsuzsa, Kossuth-díjas író, költő: „*Ami az életművet illeti, én többek között azért néztem föl rá, ritkaság, hogy valaki ennyire karakteresen egy városnak a költője legyen. Azt még korai megmondani, milyen hatása lesz az életművének a fiatalabb költő nemzedékre, de hogy a várossal kapcsolatos ünnepeken, szavalóversenyeken, karácsonykor az iskolákban vagy csak úgy a maguk örömeire a soproniak, felnőttek és gyerekek mindig is szavalni fogják ezeket a verseket, abban biztos vagyok.*”

Kovács József László irodalomtörténész: „*A halál madara elragadhatta közülünk az egyre törekenyebb Mestert, de élő valóságként maradt itt az alkotó élő költészete, a MŰ! Ez az, amit soha nem szabad elfelejtenünk. Az önmagát égő gyertyaként elégető költő számos feladatot hagyott a számunkra, Ő, aki az Igazság pajzsát soha nem ejtette el. Élete példa, költészetének egésze, humanizmusa követendő életmű.*”

Sass László tanár, szerkesztő: „*Nem tudom, hogy minden élet szolgálat-e, de az övé minden bizonnyal az volt. Olyannyira mások szolgálatába állította a hétköznapjait, meg a hétvégéit is, hogy az utóbbi években nagyon-nagyon ritkán volt ideje, energiája, türelme arra, hogy a saját életművének gondozásával foglalkozzon. Egész pontosan új versek megírásával. Ha én jól tudom, és azt hiszem, jól tudom, új verset rendszerint valamilyen hirtelen támadt körülmény „kényszerített ki” belőle. Akár akkor, amikor a Soproni Himnusz szövegét meg kellett írnia, mert annak is „ketyegett” a határideje, vagy akkor, amikor valami szomorú esemény volt a szomorú ihlető. Például verses nekrológot kellett írni egy eltávozott barátról... Jánosy István neve például elhangzott itt, de másokat is említhetnénk; s nem nagyon jutott ideje arra – hogy úgy mondjam, hogy a saját fényét erősítse fel. Ennek ellenére olyan életmű van a háta mögött, ami minden kritikán felül áll, mind mennyiségében, mind minőségében. A város méltán lehet büszke rá, és azt gondolom, hogy örök időkre – nagy szavak szoktak ezek lenni, de ez esetben nyugodtan kimondhatók –, örök időkre beírta magát nem csak a város irodalmi életébe, hanem a kultúrtörténetébe is, mert ő minden eddig felsoroltak mellett kultúraszervező ember is volt.*”

Kerék Imre, József Attila díjas költő: „*Töretlen és figyelemre méltó szerkesztője volt a később induló Soproni Füzeteknek. Ezt megelőzően Sopron 700 éves évfordulójára megszerkesztette a Soproni írók antológiáját.*”

A Soproni Füzetekben minden évben szívós, kitartó munkával gyűjtötte össze Sopron irodalmi, művészeti életének értékeit, nevezetes eseményeit, nemegyszer sok akadállyal megküzdve. Munkája javát a két nagyformátumú művében összegezte és szerkesztette Sopronról és saját verseiből, műfordításaiból (Írom korom, Minden élet szolgálat). Szerkesztett még sok hasonló munkát Sopronról (pl. Vallomások egy városról). Szerintem a legszebb, legértékesebb kötete a Gyöngyhimnusz; egy kiteljesedett költői-írói pálya időálló értéke.

Még sok terve volt, de egyre súlyosodó betegsége gátolta ebben. Vigasztaljon bennünket az a tudat, hogy jól gazdálkodott a rábízott talentumokkal. Pályája egyenes vonalúan teljes, töretlen volt mindvégig. A készülő vagy kezdő tollforgatók munkára ösztönző példaképet láthatnak benne, megmerülve életműve teljességében."

Bemutató

Sarkady Sándor 1935-ben Sárádon született, 1958-ban szerzett magyar-országi szakos középiskolai tanári diplomát a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Későbbi szűkebb hazájába, Sopronba, 1960-ban érkezett. 1961-től a Soproni Óvónőképző Intézet Pedagógiai Szakcsoportjában folytatta oktató- nevelő munkáját. Számos szakmódszertani publikációt jelentetett meg az Óvodai Nevelés c. Szaklapban.

Sarkady Sándor legfontosabb feladatának Sopron irodalmi életének felemelését tartotta. Gyermekkötetekből tanulják az ország összes óvodájának kisgyermekai a verseket. Legkiemelkedőbb közéleti, irodalmi munkássága és eredményei: 1966-ban mutatta be Sarkady Sándort az „Új Írás”. 1969-ben Megyei Nívódíjat kapott, 1973-ban műfordítás kategóriában a megyei pályázat első díjasa lett, 1976-ban és 1978-ban Illyés Gyula javaslatára a Szép versek c. antológiában szerepelt verseivel, 1976-ban megszerkesztette a Soproni Írók Antológiáját, az Akadémia Kiadó gondozásában jelent meg Sarkady Sándor szerkesztésében és előszavával a Vallomások egy városról című kötet. Megyei és országos lapokban publikált, a megyei irodalmi pályázatok zsűriében dolgozott és irodalomszervezőként is tevékenykedett városunkban.

Szerkesztésében a „Soproni Füzetek”-nek napjainkig számos kötete látott napvilágot. 1989-ben adták ki a Télkergető című gyermekvers kötetet, 1990 óta a „Soproni Szemle” és 1994 óta a „Várhely” szerkesztőbizottságának tagja volt. 1992-ben a 35 év anyagának válogatott verseit és műfordításait az Igazság pajzsával címmel kötetben a Szépirodalmi Kiadó jelentette meg. 96-ban jelent meg a Gyöngyhimnusz kötete. 1998-ban a város, Sopron Kultúrájáért díjjal tüntette ki.

A Nyugat-Magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar nyugalmazott főiskolai docense, Sopron Kultúrájáért és Pro Urbe Sopron díjas (2005) író, költő 2011-ben lett a város díszpolgára.

Sarkady Sándor 2014. december 11-én, életének 80. évében hunyt el.

11. Sopron történelmi belvárosa

(Javaslattevő: Takács Zoltán, Győr)

Sopron az ország egyik legrégebb és legszebb települése. Már a kelták idejében lakott volt e környék, melynek központja a Bécsi-dombon volt. Az i.sz. I.század elejétől a római birodalom légiói szállták meg a mai Dunántúl területét, majd néhány évtizeddel később kialakult a mai város területén Scarbantia néven a római település. A III. szd. végére bástyákkal erősített falakkal vették körül a várost, amely a terület gazdasági és közigazgatási központja lett, de a római birodalom megrendülése és egy nagy földrengés után az addigi szerepe megszűnt, egészen a honfoglalásig. A XI.szdzd elején viszont a magyar királyi hatalmat képviselő megyeispán székhelyként fejlődésnek indult a helység. Mai elnevezését is első ispánjáról nyerte el, aki

Suprun néven szerepelt a középkori emlékekben. Szabad királyi város helyé IV. László király nyilvánította Sopront, ahol egyre több kézműves és szőlőműves-köztük sok német és pénzváltó zsidó-telepedett le. Károly Róbert idejére kialakul a város mai szerkezete, a városfal hajlását követő íves vonalú utcáival. A betelepülő ferencesek felépítették a főtéren a ma Kecse-templomként ismert csarnoktemplomukat, a zsidók pedig két imaházat is emeltek maguknak a XIV. században. Sopron a hét szabad királyi városok egyikeként országos jelentőségűvé vált, de a mohácsi csatavesztés után visszaesett a fejlődésben. 1676-ban hatalmas tűzvészben megsérült a belvárosi gótikus házak többsége. Miután az ország felszabadult a török uralom alól, megkezdődött a helyreállítás, de már a késő reneszánsz, majd a barokk jegyében.

A gazdasági felvirágzást gátolta Ausztria gyarmatosító politikája, ennek ellenére fejlődött a kereskedelem, a nyomdászat, az öntödei és a kékfestő kisipar. A város díszpolgára, Széchenyi István megalapította az első gőzmalmot, a Soproni Takarékpénztárt és a sopron-bécsújhelyi vasútvonalat. Az 1867-es kiegyezés után kialakuló kapitalista fejlődésben meglehetősen lemaradt Sopron. Az első világháborút követő békeszerződés értelmében Ausztriához csatolták a várost. A lakosság azonban kiharcolta a népszavazást és 1921. december 14-én Magyarország mellett döntött. Így lett Sopron a leghűségesebb város, melynek címere méltán viseli feliratában a Civitas fidelissima címet.

Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett: Sopronban már a XIV. században volt iskola. Ez is elősegítette, hogy a világi értelmiség már a XVI. században kialakult. A tehetősebb protestáns családok külföldi egyetemekre küldték gyermekeiket tanulni. A későbbi polgármester, Lackner Kristóf például a páduai egyetem hallgatója volt. Egyénisége, művészeti tevékenysége termékenyen hatott a város művelődési életére. 1604-ben megalapította a Soproni Tudós Társaságot és végrendeletében nagy összegeket hagyott a városra. A XVI. században egyébként az országban elsőként Sopronban terjedtek el a reformáció tanai, s Gerengel Simon itt alapította meg az első evangélikus gyülekezetet 1565-ben. Később itt nyílt meg az evangélikus líceum, a mai Berzsényi gimnázium őse, melynek a későbbi névadó is tanulója volt. A XVIII. század közepén már állandó kőszínháza volt a városnak és felpetzdült az irodalmi, valamint a zenei élet is. Itt adta első hangversenyét 1775-ben Haydn, 1795-ben pedig Mozart Varázsfuvoláját adták elő a színházban. 1820-ban itt lépett először a közönség elé az akkor kilencéves Liszt Ferenc. Itt katonáskodott 1839-1840 fordulóján Petőfi Sándor, aki gyakran megfordult a Rákóczi utcai diáktanyán, valamint a líceum könyvtárában és egy kis irodalmi kört is alapított többek között Orlay Petrich Somával. Az 1840-es években telepedett le Sopronban az olasz származású polihisztor, id. Storno Ferenc. Magángyűjteménye ma is a várost gazdagítja a Zettl családdal együtt. A század végén Irodalmi és Művészeti kör, valamint Képzőművészeti Kör alakult. A turizmus fellendülése is jelentős pezsgést hozott a város életében. 1919-ben Selmecbányáról áttelepítik Sopronba az akadémiát és létrejön az 1922-től a Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola nevet viselő intézmény, amely más karokkal kiegészülve 1962-től az Erdészeti és Faipari Egyetem nevet veszi fel. A ma Nyugat-magyarországi Egyetemenként funkcionáló regionális oktatási központ jogi és gazdaságtudományi karokkal, tanárképző főiskolával is rendelkezik. Fontos bortermelő vidék központja a város, amely a turizmusban-vendéglátásban is országos jelentőségű. A műemlékekben leggazdagabb vidéki városunk Sopron kulturális sokszínűségével, sajátos természeti és épített környezetével igazán méltó arra, hogy történelmi belvárosát felvegyék a megyei Értéktárba.

Forrás: Cellár Katalin: Sopron, Panoráma kiadó 1982